art-e

Art-e Sanat Dergisi

Dizinler

Her veri tabanından dergilerin dizin güncelliği kontrol edilmelidir. DergiPark sorumluluk almamaktadır.

Diğer Dizinler

- TR Dizin
- EBSCO
- SOBIAD

Son Güncelleme Zamanı: **29.08.2024**

- Dergi Ana Sayfası
- Hakkında
- Amaç ve Kapsam
- Makale Gönder
- Dergi Kurulları
- İstatistikler
- Yazım Kuralları
- Etik İlkeler ve Yayın Politikası
- Ücret Politikası
- Dizinler
- Arşiv
- İletişim
- Makale Gönderim Tarihleri
- Hakemler için Bilgilendirme

Art-e 12/1/2011 yılından sonraki sayıları tam metin olarak, 12/1/2008 yılından sonraki sayıları ise indeks olarak EBSCO'da Art Source isimli veri tabanında yer almaktadır.

Geri Bildirim

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

15. - 16. Yüzyıl Türk Minyatür Sanatında Resmedilen Halıların Perspektif Özellikleri

Perspective Characteristics of Carpets Depicted in 15th – 16th Century Turkish Miniature Art

Hakan Çiloğlu

Doç. Dr., Hakan Çiloğlu, Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, İstanbul/Türkiye, hakanciloglu@marmara.edu.tr
https://ror.org/02kswqa67

Öz

Çalışma kapsamında Türk minyatür resim sanatında halı tasvirleri, perspektif ve anlatı kompozisyonlarıyla incelenmiştir. 15. ve 16. yüzyıl Osmanlı minyatür resim örnekleri, betimlemelere dayalı görsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Minyatür resim sanatında perspektif anlayışının, Batı resmindeki merkezi perspektif sisteminden bilinçli ayrıldığı, mekanın; insanın görme biçiminin gerçeklik anlayışı yerine, olayın anlam ve sanatçının düşünsel kurgusunda düzenlendiği tespit edilmiştir. Halı tasvirlerinin bu özgün perspektif düzeninde yalnızca dekoratif yer almadığı; sahnenin organizasyonunu, figürlerin statülerinin görünürlüğünü sağlayan, anlatıyı güçlendiren, temel görsel yapı görevi üstlendiği belirlenmiştir. Halıların üstten bakış görünümüyle resmedilmesi; yüzeydeki kavramsal değerlerin bozulmadan aktarılmasına yönelik bilinçli estetik yaklaşım olarak değerlendirilmiştir. Halı; minyatür kompozisyonunda mekanı tanımlayan fonksiyonel yüzey olmakla birlikte; halıların kompozisyonlarını oluşturan hayat, zaman, sonsuzluk, ve yaşam döngüsü gibi kavramların minyatür resimlerde korunarak; izleyiciyi görmeye, düşünmeye yönlendirerek, düşünsel anlatı alanı oluşturulduğu açıklanmıştır. Çalışma, Türk minyatür resim sanatının estetik kompozisyon derinliğinin daha kapsamlı anlaşılmasına katkı sağlaması amacıyla, bu alanda yapılacak ilerideki araştırmalar için kuramsal zemin olabilir.

Anahtar Kelimeler: Minyatür, Resim, Perspektif, Halı, Figür.

Abstract

Within the scope of this study, carpet depictions in Turkish miniature painting were examined in relation to perspective and narrative composition. Selected Ottoman miniature examples from the 15th and 16th centuries were evaluated through a descriptive visual analysis method. The findings reveal that the concept of perspective in miniature painting deliberately diverges from the system of central perspective in Western art; instead of reflecting the reality of human visual perception, space is constructed according to the meaning of the event and the artist's intellectual framework. It has been determined that carpet depictions within this distinctive perspective system are not used merely as decorative elements; rather, they function as fundamental visual structures that organize the scene, make the status of the figures visible, and strengthen the narrative. The representation of carpets from a top-down viewpoint is interpreted as a conscious aesthetic approach intended to preserve the cultural, symbolic, and conceptual values embodied in the surface patterns and motifs without distortion. In this context, while the carpet serves as a functional surface that defines space within the miniature composition, the concepts of life, time, infinity, and the cycle of existence embedded in carpet compositions are likewise preserved in miniature painting. Through this approach, the viewer is guided toward perception, reflection, and awareness, and a conceptual field of visual narration is established. The study may serve as a theoretical

BAŞVURU TARİHİ / *RECEIVED*: 05/10/2025 I KABUL TARİHİ / *ACCEPTED*: 27/12/2025
Atıf bilgisi / Cite this article as: Çiloğlu, H. (2025). Türk Minyatür Sanatında Resmedilen Halıların Perspektif Özellikleri. Art-e Sanat Dergisi, 18(36), 1113-1129.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

foundation for future research in this field, contributing to a more comprehensive understanding of the aesthetic and compositional depth of Turkish miniature painting.

Keywords: Miniature, Painting, Perspective, Carpet, Figure.

1. Giriş

Sanatın insanlık tarihinden günümüze uzanan farklı ve zengin ifade biçimlerinde değişmeyen temel özelliği, insanın iç dünyasına ait duygu ve düşüncelere dayalı yorumlamaların yansıtılmasına aracılık etmesidir. Günümüzde sanatçılar, geçmişin doğa merkezli mekan görünümleri yerine, kendi düşünsel mekanları içinde kurguladıkları konuları sınırsız teknik ve yorumlarla izleyicilere sunmaktadırlar. Türk tarihi kadar eski olan Türk minyatür resim sanatına bakıldığında, doğa ve yaşamın görünen gerçekliğinin dışında, sanatçının duygu ve düşüncelerle kendi iç dünyasında şekillendirdiği düşsel zaman, mekan ve perspektif anlayışının resmedildiği görülmektedir. Bu nedenle olayları görselleştiren bir belge niteliği taşıması gerekliliğinden öte, anlatılmak istenen önemli olay ve kişileri, kompozisyon kurgusu içinde bilinçli konumlandırmalar yöntemiyle vurgulayan, özgün anlatım biçimleri sunan resimleridir.

Türk minyatür resim sanatı, geçmişte kitap sanatları kapsamında tarihsel olayların anlatımında; günümüzde fotoğraf ve video gibi görsellik işleviyle, Avrupa resimlerinin sergileme anlayışının aksine, çoğunlukla kapalı kapaklar altındaki yazma eserlerin sayfalarında saklı kalmıştır. Bu nedenle sayfaların çevrilerek görülmesi gerektiğinden, geniş kitleler tarafından izlenip, incelenme imkanı oldukça sınırlı kalmıştır. Günümüze ulaşan ve görülebilen örnekler üzerlerinde fikir sahibi olunanlar ancak araştırmacıların gün yüzüne çıkarttıkları kadardır. Geçmişte yapılan araştırmalar takdirle karşılanan hizmet olmasına karşın, ne yazık ki uzun yıllar boyunca birçok kaynakta minyatürler yalnızca yazılı olayları destekleyen resimler olarak değerlendirilmiş, sanatın özgün estetik ve düşünsel boyutu göz ardı edilmiştir. İnsan gözünün gördüğü genel perspektif ve derinlik anlayışının ötesinde, farklı bir gerçeklik kurgusuna sahip oldukları anlaşılamadığından, genel perspektif kurallarıyla karşılaştırılmış, uygunluk dışında bırakılmış ve doğadan gerçekçi gözlemle yapılan resim anlayışı ve tekniklerinden ayrı düşünülmüştür. Bu nedenle minyatür resimler, çoğu kez talihsiz biçimde; perspektiften yoksun, İslam sanatları içerisinde, yazılı ifadeleri destekleyen basit resimleme örnekleri olarak tanımlanmıştır.

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

Sanat üretim biçemlerinde, sanatçı seçtiği konuları kendi duygu ve düşünce dünyasında istediği gibi kurgulayabilir ve yine kendi kimliğini yansıtacak nitelikte uygular. Türklerin Orta Asya'dan günümüze gelen tarihi sürecinde, minyatür resim sanatı örneklerine bakıldığında pek çok konunun resmedildiği görülmektedir. Gökyüzü, bilim, bitkiler, hayvanlar, avlanma, tören, savaş, eğlence, çeşitli oyunlar, gösteriler ve dini konular; dolayısıyla insan hayatıyla ilgili olduklarından, minyatür resim sanatçıları bu konuları yüzyıllar önce kendi perspektif düzenlemelerinde özgürce işlemişlerdir.

Batı resim geleneğinde figürler; yüz ifadelerinden duygusal durumları izleyiciler tarafından anlaşılır olarak yer almakta, bu nedenle izleyici algısı çoğu zaman doğrudan figürlerin psikolojik ifadelerine yönelmektedir. Figür merkezli bu yaklaşımla, kompozisyonun arka planı ve mekan unsurları, çoğu zaman figürün duygusal etkisini destekleyen arka plan sahnesi gibi işlev görmektedir. Buna karşılık Türk minyatür resim sanatında ise örnekler incelendiğinde; figürlerin duygusal ifadeleri yerine, kompozisyon bütünlüğünü sağlayan olay örgüsü önemli olduğu görülmektedir. Minyatür resimlerde figürler çoğunlukla benzer yüz ifadeleriyle görünerek, mimik farklılıkları yerine sahnedeki olayın anlamı, figürlerin konumları soyut mekan aracılığıyla ifade edilir. Böylece minyatür sanatı; sahnenin bütüncül anlatısını okumaya davet eden, olay merkezli bir görsel anlatım sistemi oluşturur. Bu nedenle minyatür resim sanatında yer alan halılar; anlatı içinde etkin bir anlam taşıyıcısı niteliğindedir.

Türk halı sanatı fonksiyonel bir dokuma geleneği olmasıyla birlikte, tarihsel süreçten günümüze; kültürel bellek, estetik anlayış, duygu ve düşüncelerin kompozisyon, desen ve motiflerle kuşaklar boyunca aktarıldığı değerler bütünü olarak gelmiştir. Bu özellikleriyle halılar, gündelik yaşamın içinde dekoratif bir nesne olmakla birlikte; insanın hayatı içinde, doğa ve yaşamla kurduğu bağı soyut anlatım dili aracılığıyla görünür yapan, kültürel bir niteliğe sahiptir (Çiloğlu, 2019a: 205). Bu kültürel ve sanatsal değer, Türk minyatür sanatında halının temsiline doğrudan yansımıştır. Minyatürlerde halı, yalnızca mekanın zeminini betimleyen bir unsur olarak kullanılmamıştır. Türk minyatür resimlerinde halılar; sahnenin düzenini belirleyen, figürlerin konumunu ve anlatının biçimini şekillendiren, temel görsel yapılar olarak resmedilmiştir. Halı tasvirleri minyatür kompozisyonlarında mekansal derinliği figürlerle sağlanan anlatı bütünlüğünü güçlendirerek, halılar üzerindeki desenler ve motifler aracılığıyla da Türk halı sanatının estetik ve

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

kavramsal birikimini resimsel anlatı diline taşımıştır. Böylece halılar Türk kültüründe önemli kullanım biçimleri olarak, minyatür resim sanatında belgesel bir nitelik kazanmıştır.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, 15. ve 16. yüzyıl Türk minyatür resim sanatında yer alan halı tasvirlerini, resme değer katan dekoratif ve konuyu destekleyen görsel öğeler olarak ele almaktan öte; soyut mekan, zaman ve anlatı kurgusu içinde anlam üreten temel sanatsal biçimler olarak incelemektir. Çalışmada minyatür resim sanatında halı tasvirlerinin Batı resminden farklı olarak geliştirdiği çoklu bakış açısına dayalı perspektif anlayışını çözümlenmesi; bu bağlamda halının minyatür kompozisyonlarındaki konumu, işlevi ve sembolik değerlerinin betimlemelere dayalı bir yaklaşımla açıklanması hedeflenmiştir. Çalışmanın bir diğer amacı, Türk halı sanatının tarihsel süreç içinde taşıdığı kültürel, estetik ve düşünsel birikimin, minyatür sanatındaki temsili aracılığıyla görünürlüğü ve aktarıldığını göstermektir. Bu doğrultuda araştırma, halı kompozisyonlarının perspektif kurgusu içinde minyatür yüzeyindeki anlatı düzeninde nasıl yer aldığını, mekan kurgusu ve kompozisyon bütünlüğüne ne tür katkılar sağladığını incelemektir. Ayrıca çalışma; minyatür resim sanatının yalnızca yazılı anlatımları destekleyen resimlemeler olarak yanlış ve eksik değerlendirilmesine karşılık, minyatürlerdeki halı tasvirlerinin; özgün estetik anlayış, kompozisyon içindeki anlamı, düşünsel derinlik ve kültürel kimlik açısından taşıdığı sanatsal değerlerin görünürlüğü ve ileriki çalışmalarda daha kapsamlı biçimde araştırılmasına katkı sunmak hedeflenmiştir.

1.2. Kapsam

Çalışma; 15. ve 16. yüzyıl Türk minyatür resim sanatından seçilen örneklerde yer alan halı tasvirlerini, estetik ve kavramsal boyutlarıyla ele alarak, halı tasvirlerinin perspektif anlayışı ve anlatı kurgusu içindeki işlevlerini incelemekle sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında; halının kompozisyon içindeki konumu, mekanla ilişkisi ve figürlerin mekan içindeki önem derecelerine etkisi betimlemelere dayalı olarak açıklanmıştır. Bu anlamda, minyatür resim sanatında halı tasvirlerinde desen ve motiflerin ikonografik çözümlemelerine yalnızca perspektif ve kompozisyon ilişkisi açısından yer verilerek; halıların dönem ve üretim süreçleri ve dokuma teknolojileri araştırmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

1.3. Yöntem

Nitel araştırma modeli çerçevesinde, betimlemelere dayalı çözümleme yöntemi esas alınarak, çalışmada 15. ve 16. yüzyıllara tarihlenen Türk minyatür resim sanatına ait seçilmiş örneklerle, halı tasvirlerinin minyatür resim alanı içindeki perspektif yapısı, resme katkısı, figürler üzerindeki etkileri görsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmada konuyla ilgili literatür taranarak görseller saptanmıştır. Ayrıca çalışmada; Türk minyatür resim sanatının kurgusal perspektif özellikleriyle, Batı resim geleneğindeki merkezi perspektif yapısı; mekan kurgusundaki farklılıkların belirginleştirilmesi açısından değerlendirilmiştir. Böylece araştırma, halının minyatür sanatı içindeki yeri ve anlamını belirli tarihsel örnekler ve tematik sahneler üzerinden incelenmiştir.

2. Türk Minyatür Resim Sanatının Perspektif Özellikleri

Minyatür resimlerde perspektif; resim sahnesinde izleyiciyi insan gözünün görme biçimi olan belirli bir derinliğe yöneltmeyi amaçlayan optik bir düzenleme anlayışının aksine, kompozisyon içinde yer alan önemli figürler, mekan öğeleri ve anlatının temel odak noktalarını belirginleştirmeye yönelik sistem olarak kurgulanmaktadır (Konak, 2007:100). Bu bağlamda perspektif fiziksel gerçekliğin birebir temsili yerine; anlatının anlam yapısını güçlendiren, izleyicinin dikkatini olayın merkezine ve sahnedeki anlatı etkisini vurgulayan konumlara yönlendiren kurgusal niteliktedir. Böylece minyatür resimlerde büyük – küçük, uzak – yakın, koyu – açık gibi, merkezi perspektifte doğal görme biçiminde kavranan, zamana dayalı derinlik algısı veren uzanımlar izlenilmez. Minyatür resimlerde zaman kavramı; resim içinde yer alan yapılar, olaylar ve figürlerin önemine göre derinlik kazanır. Bu anlamda minyatür resimler bağımsız, eş zamanlı ve bütüncül biçimde zaman ve mekan algısı sağlayan, sanatçının kontrolündeki kurgusal düzenine sahip, özgün perspektif yapısı sergilemektedir. Türk minyatür resimlerinde görülen; farklı mekanları aynı resim yüzeyinde, eş zamanlı gösterme anlayışı günümüzde video düzenlemeler ve sinema, dizi filmlerin çekim tekniği olarak da kullanılmaktadır. Farklı mekanlarda aynı zamanın temsili olan sahnelerde ekran bölünerek; aynı yüzeyde birlikte yer almakta veya aynı ve farklı zamanda gerçekleşen olaylarda; ileri ve geri zamana dönülerek, izleyiciye farklı sahneler olarak sırasıyla gösterilmektedir. Yine günümüzde farlı müzik enstrümanları çalan sanatçılar, her bir enstrüman için farklı zaman ve mekanlarda sırasıyla ses kaydı ve video çekerek,

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

ses kayıtlarını birbirinin üstüne ekleme yapmakta ve eş zamanlı müzik ve müzik vidoları yapmaktalar. Diğer bir şekilde ise; her bir enstrümanın çalma video kayıtları, tek bir videonun farklı pencerelerinde gösterilerek, video internet ortamında tek video olarak paylaşılmaktadır. Yine sosyal medya sayfalarında; farklı zamanlarda ve yerlerde çekilmiş kişi veya iç ve dış mekan fotoğraflarını izleyicilerine sergilemesi için sunduğu parçalı yöntem, minyatür resimlerde sanatçının kullandığı perspektif anlayışıyla aynı mantıktadır (Görsel 1).

Görsel 1. *Aynı yüzeyde Şile'den farklı görünümler*, Fotoğraf, instagram.com/hakan.ciloglu, Yazar arşivi.

Sanatçı gerektiğinde olay ve kişilerin önemine göre, iç ve dış mekanın farklı görme biçimleriyle, bilinen perspektif kurallarının dışına çıkarak, kendi dünyasında oluşturduğu perspektif ve görme biçimini aynı resim yüzeyinde kullanabilmektedir.

Minyatür resmin işlevini fotoğraf üstlenseydi, fotoğraflar; gözün doğal görme biçimine dayalı merkezi perspektif yapısı nedeniyle, sahnedeki tüm figürler fiziksel uzaklıklarına bağlı olarak küçülür ve bu durum sonucunda; anlatıda özellikle vurgulanmak istenen en önemli figürlerin olay içindeki görsel ve anlamsal etkisi kaybolurdu. Fotoğraflar; anılar ve sabitleyen bir kayıt aracı olduğu için, olayın öznesi olan figürleri önem derecelerine göre yeniden düzenleyemez. Böylece anlatının odak noktası olması gereken kişi ya da durum, perspektifin zorunlu sonucu olarak arka planda değersizleşebilir. Buna karşılık minyatür resim sanatında sanatçı; figürlerin mekan içindeki uzaklıklarını fiziksel gerçekliğe bağlı kalmaksızın, olay içindeki anlam ve önemlerine göre konumlandırarak zamanı ve makanı yönetmiştir. Bu anlamda zaman,

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

mekan ve perspektif ve figürlerleri sanki parmaklarıyla tutarcasına, istediği gibi hareket ettirmiştir. Böylece mekan ve figürleri kendi oluşturduğu düşünsel mekan kurgusu içinde bilinçli biçimde yeniden konumlandırarak, anlatının merkezini güçlendirmiş ve izleyicinin dikkatini olayın özüne yönlendirmiştir. Bu sayede olayın görünürlüğü ve anlatının kavramsal derinliğinin, sanatçının kurgu biçimine göre artması sağlanmıştır. Minyatür resimlerde figürler mekan içinde küçülmek yerine, bilakis mekan içinde anlam ve boyut olarak varlıklarını korumaktadır. Bu nedenle minyatür sanatının geliştiği dönemlerde fotoğraf, olayın anlatısal ve düşünsel boyutunu bu denli etkili biçimde üstlenebilecek bir araç olamazdı. Anlatı gücü bakımından minyatür karşısında daha sınırlı bir etki yaratır ve anlamı güçlendirecek genel veya detay; daha fazla fotoğraf desteğine ihtiyaç duyulurdu. Minyatür resim ise; fotoğrafın çok sayıda birbirini destekleyen görüntüler aracılığıyla güçlendirilen anlatı yerine, tek bir resim alanı içinde zaman, mekan ve olay örgüsünü bütüncül biçimde bir araya getirerek, özgün bir görsel anlatım sistemi sunmaktadır. Sanatçı bu tek yüzey üzerinde olayın farklı aşamalarını, figürlerin anlam ilişkilerini ve sahnenin temel vurgularını eş zamanlı olarak düzenleyerek, izleyiciye yalnızca görünen yerine, anlatılmak istenen düşünsel ve kavramsal yapıyı da aktarır. Bu yaklaşımla minyatür resmin yüzeyi, çoklu görüntülere ihtiyaç duyulmadan, anlatının bütünlüğünü ve sürekliliğini koruyan, yoğunlaştırılmış ve yüksek anlatım gücüne sahip bir görsel kompozisyon alanı sunmaktadır.

Sanatçıların resim kurgularında kullandığı farklı açılardan görme biçimi; insanın iki farklı gözle gördüğü görüntülerin beyinde birleşerek, tek bir görüntüye dönüştüğü stereoskopik görme şekli; doğada yaşayan farklı türlerdeki canlılarda da görme özelliği olarak bulunmaktadır. Bu canlılar gözlerini birbirlerinden bağımsız yönlere bakabildiği görüntüleri beyinlerinde birleştirerek, kendi anlam yapılarını oluştururlar. Yine günümüz teknolojisinde birden fazla kamerası bulunan telefonların çektiği görüntülerde aynı prensip kullanılmaktadır.

Dalgalı bir deniz ve bulutlu gökyüzü görünümünde, bulutların ufuk çizgisine doğru düzenli ve eşit aralıklarla küçülmediği gözlemlenmektedir. Bulutların uzaklaştıkça algısal olarak küçülmesi sırasında, hareket ve yoğunluk farklılıklarına göre, birbirlerine olan mesafeleriyle farklı zaman aralıkları oluşur. Aynı durum, kıyıdan açık denize doğru bakıldığında giderek küçülüyormuş gibi algılanan dalga hareketlerinde de görülmektedir. Görsel algıda; dalgalar ufka yaklaştıkça küçülen ve sakinleşen bir yüzey olarak görünürken, bilgiye dayalı gerçeklik açısından durum tam tersidir.

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

Açık denizde dalga hareketlerinin daha güçlü olduğu bilinmektedir. Bu durum, doğadaki varlıkların matematiksel bir düzen içinde ve sabit aralıklarla perspektife uğramadığını; her bir nesne veya olayın kendi zamanı, hareketi ve dinamizmine göre görünüme sahip olduğunu göstermektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde; gözle küçüldüğü, ışık faktörünün artmasıyla rengin açıldığı bilinen perspektif görünümü; kendi içinde değişen ve yükselen değerleriyle, aldatıcı bir görünüm sergilemektedir (Görsel 2). Düzenli perspektiften ise ancak elektrik direkleri, yol veya tren rayları gibi genellenebilir dizilimlerde söz edilebilir. Ayrıca perspektif; görme duyusuna bağlı olmayıp, insanın duygu dünyasına da doğrudan etki eden bir kavrayış biçimidir. Duygular içeren bakış açısıyla düşünüldüğünde; bir kişinin sevdiği bir yakını kendisinden fiziksel uzaklaştığında görme algısında küçülme yaratırken, zaman sürecinde kişinin içinde yer alan sevgiden kaynaklanan özlem duygusu büyür. Mesafe ne kadar uzaklaşır ve ulaşılamaz olursa, görsel küçülmenin aksine; insanın iç dünyasında oluşan duygu yoğunluğu zamana yayılarak artmakta ve büyümektedir. Fiziksel ve düşünsel her iki durumda da ters bir perspektif söz konusudur. Bu nedenle perspektif kavtramı yalnızca görünenin düzenlenmesiyle açıklanamaz. Görünen ile bilinen, algılanan ile hissedilen arasında oluşan ilişki biçimi olarak değerlendirilmelidir. Görünüme dayalı perspektif ile bilgiye ve deneyime dayalı perspektifin birbirinden ayrılması, özellikle minyatür resim sanatında mekan, zaman ve anlatı kurgusunu çözümlemede temel, kavramsal gereklilik olarak düşünülmelidir.

Görsel 2. *Şile'de günbatımında dalgalar ve bulutlar*, 2020, Fotoğraf, Yazar arşivi.

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

3. Türk Minyatür Resimlerinde Halı Tasvirleri

Osmanlı minyatür resim sanatında halı tasvirleri, kompozisyonun estetik bütünlüğünü kuran ve sanatçının tasarladığı soyut mekan düzenine anlam kazandıran temel görsel öğelerden biridir. Minyatür resimlerde halılar; figürlerin konumlandığı, yüzeyde fonksiyonel yapısıyla birlikte; sahnenin görsel merkezini belirleyen, anlatının hiyerarşik yapısını güçlendiren, izleyicinin bakışını yönlendiren ve düşünceler üreterek, çıkarımlar yapılmasını sağlayan görevler üstlenmektedir. Osmanlı minyatür resimlerinde halı tasvirleri; figürlerin statü, güç ve önem derecelerini belirginleştiren bir anlatım aracı olarak kullanılmaktadır. Resimlerde biçim ve desen kompozisyonları olarak İran minyatürleriyle benzer özellikler belirlense de, mekan içinde halının konumu açısından ayrım gösterirler. İran minyatürlerinde halılar, üzerilerinde figürlerin konumlandığı, fonksiyonel bir yapı olarak tekrarlarla yer alabilir. Halı; burada daha çok, resmin kompozisyon estetiği ve dekoratif olarak yer almaktadır. Türk minyatür sanatında ise; mekanı katmanlara bölen, figürlerin önem derecelerine göre bulunacakları konumu belirleyen, yönlendiren görev niteliğiyle resmedilmiştir. Bu anlamda, Türk minyatürler resimlerinde sanatçının olay ve figürlerin sahnedeki önem derecelerine göre bilinçli olarak kurgulandığı, biçimsel perspektif düzeni içinde halılar, sahneyi okunabilir ve anlatının çözümlenmesini kolaylaştıran temel görsel araçlardan biri durumundadır.

Minyatür resim sanatında kurgulanan özgün perspektif anlayışı içinde yer alan halıların perspektif yapıları; üstten bakış görünümüyle resmedilerek, kültürel kimlikle; duygu ve düşünceler yüklü desen ve motiflerin kavramsal anlamları bozulmadan izleyiciye aktarılması sağlanmıştır. Sanatçı; soyut biçimlerde olan desen kompozisyonlarının biçimlerini değiştirmeye gerek duymamıştır. Böylece; halıların yüzeyindeki kültürel ve estetik bütünlüğün algılanabilirliği, kompozisyonun kavramsal derinliği ve dönemi tanımlayan niteliği korunmuştur. Halı desenlerinin bu şekilde görünürlüğüyle; sanatçının tüm minyatür yüzeyinde zaman ve mekanı kurgusal bütünlük içinde yönettiği anlatım içinde, insanın farkındalığa dayalı gökyüzü, sonsuzluk, hayat, zaman ve yaşam döngüsü kavramlarının yüzey üzerinden ifade edilmesine olanak tanıyarak, minyatür sahnesi içinde hayat ve sonsuzluk kavramlarına gönderme yapılmaktadır (Çiloğlu, 2019b:337,338; Çiloğlu, 2024:178). Böylece minyatür resim kompozisyonunda halı tasvirleri, kompozisyon içinde mekan ve olayları etkileyen önemli konumunun yanında, hayat ve

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

zamanın anlatıldığı düşünsel yüzey anlamı da kazanmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde; günümüzde herhangi bir filmi izlerken, sahnelerin ileri – geri alınması yoluyla, kişisel dokunuşla yapılan zaman yönetimi gibi benzer biçimde, minyatür resim sanatçısı da düşünsel yapı içinde kurguladığı zaman ve mekan algısı doğrultusunda halı ve figürleri bilinçli olarak düzenleyerek, minyatür resim yüzeyinde fiziksel gerçekliğin ötesinde organizasyon anlayışı tasarlamıştır. Sanatçının bu yaklaşımı; resme çoğul anlatımlı görsellik katmaktadır.

Görsel 3 örneğinde; 15. yüzyıl, Osmanlı Dönemi minyatür resim kompozisyonunda dikey, üç ayrı mekanın, aynı sahnede birlikte resmedildiği görülmektedir. Sanatçı; üç ayrı mekanın birbiriyle ilişkisini vurgulamak için, günümüzde kolaj resim tekniği, veya sosyal medya, film, dizi film sahnelerinde görüldüğü gibi, farklı görüntüleri birbirleriyle bir resim alanında oluşmaktadır. Resmin merkezinde yer alan; Sultan I. Mehmed'in huzurunda önemli konumdaki kişileri kabul sahnesinin bulunduğu geniş alan, kompozisyonun asıl konusu ve mekanıdır. Sağ ve sol tarafta kemerli, taş zeminli iki mekan; dışarıdan içerideki kabulün; Sultanın güvenliğini sağlayan iki görevli figür ve sağ tarafta önemli makama sahip figür tarafından gözlemlendiğini belirtmek için, sanatçının kişisel perspektif anlayışıyla resmedilmiştir. Kabul sahnesini oluşturan orta alanın zeminde yer alan bitkisel bordür desenli halı; kabul sahnesinde üç figürün saygıya dayalı durması, beklemesi gereken yeri belirtmektedir. Günümüzde de üst bir makam ziyaret edildiğinde mekanda halı bulunması durumunda, görüşmeye gelen kişinin çoğunlukla halının merkezine kadar ilerlemediği; mekan sahibinin davet ve samimi bir tutum sergilemesi durumuna kadar halının bordür sınırında durarak talebini kısaca ilettiği ya da beklediği görülmektedir. Bu durum; makamda ifade biçiminin halı aracılığıyla görsel ve davranışsal olarak sınırlandırıldığını göstermektedir. Dolayısıyla günümüzde makam odalarında yer alan halılar, yalnızca estetik, dekoratif ve kullanım amaçlı olmanın ötesinde, mekanın düzeni, konum, saygı ve mesafe ilişkilerini görünür yapan simgesel bir görev üstlenmektedir (Görsel 3).

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

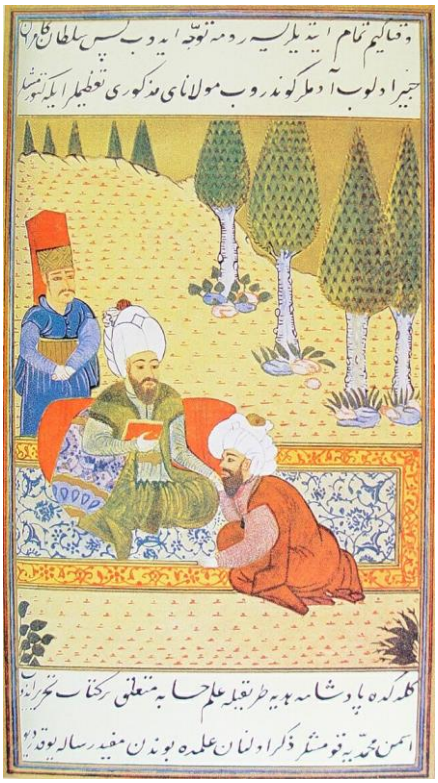
Görsel 3. *Sultan I. Mehmed ileri gelenleriyle birlikte*, 1413 – 1421, İstanbul Üniversitesi.

Görsel 4 örneğinde; 15. yüzyıl minyatür resminde, astronomi ve matematik biliminde önemli isim Ali Kuşcu'nun doğal bir alanda ziyaret kabul sahnesi görülmektedir (WordPress.com, 2011). Resme bakıldığında; uzaklaştıkça küçülen ağaç figürlerinden minyatür sanatçısının insan gözünün görme biçimi olan merkezi perspektif yöntemlerini bildiği; ancak gerektiğinde kullandığı anlaşılmaktadır. Halılar; Türk kültürel kimliğinin taşıyıcılığını sağlayan soyut desen ve motiflerle, kavramsal açıdan yüklü bir anlatı yüzeyi oluşturduğundan, bu yüzeydeki değerlerin biçimsel olarak bozulmaması amacıyla halı, üstten bakış görünümüyle ve deformasyona uğratılmadan resmedilmiştir (Çiloğlu, 2019c:189). Böylece sanatçı, bir yandan doğaya ilişkin figürlerde görsel gerçekliğe uygun bir perspektif etkisi oluştururken, diğer yandan halı üzerindeki sembolik düzeni bozmadan koruyarak, minyatür kompozisyonunda doğal gözlem ve kültürel sürekliliğe dayalı iki farklı mekan algısını bir arada kullanmıştır. Rumi, hatayi ve penç motiflerinden oluşturulan desen kompozisyonlu halının merkezinde Ali Kuşcu figürünün konumlandırılması; sahnedeki olayın odak noktasını belirlerken, halının bordür bölümünde yer alan ziyaretçi figürü; kompozisyon içinde saygı ve mesafe ilişkisini temsil eder nitelikte düzenlenmiştir. Arka planda, ayakta duran figür; yine saygı ifadesi taşıyan duruşuyla sahneye dahil olmakla birlikte, halı sınırlarının dışında konumlandırıldığı için, görüşmenin doğrudan öznesi olmadığı ve anlatı içindeki ikincil rolde bulunduğu açık olarak görülmektedir. Bu düzenleme anlayışıyla sanatçının perspektif sunumu; yalnızca fiziksel mekanın betimlenmesi şeklinde değildir. Sanatçı; doğa ve figürlerin konumlarını;

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

anlatının düşünsel ve simgesel bütünlüğünü vurgulayacak biçimde, birbirinden bağımsız fakat tek kompozisyon sistemi içinde kurgulamıştır. Böylece resimdeki perspektif biçimi ve halı tasviriyle minyatür resme; görsel derinliğin ötesinde, figürler arasındaki ilişkiyi açıklayan ve anlatının kavramsal bütünlüğünü koruyan ve güçlendiren etkin bir anlatım kazandırılmıştır (Görsel 4).

Görsel 4. *Ali Kuşcu*, 15. yüzyıl.

Türk minyatür sanatı içinde padişah portreleri ve padişahın oturur resimleri önemli bir yer oluşturmaktadır. Özellikle elde tutulan çiçekler; bu resimlerin belirgin özelliğidir. Bu resimler sayesinde; günümüzde padişahların fiziki görünümleri ve dönemin kıyafet seçimleri hakkında fikir sahibi olunmaktadır (Mahir, 2012:151; Kılıç, 2020:102). Görsel 5 örneğinde; Nakkaş Osman tarafından yapılan 1579 tarihli Fatih Sultan Mehmed resminde; halı tasviri alanı bölen özelliğiyle birlikte, halı desenlerinin padişahın kıyafetindeki kadar detaylı resmedilmediği görülmektedir. Her ne kadar halının deseni, mekanı süsleyen diğer desenlerle birlikte estetik yapıyla verilmiş olsa da kompozisyonun asıl odak noktası padişah figürü olduğu için, sanatçı; ayrıntı yoğunluğunu bilinçli olarak padişahın kıyafetleri, duruşu ve yüz ifadesi üzerinde yoğunlaştırarak, izleyicinin dikkatini doğrudan devletin ve yönetimin temsil gücünü simgeleyen figüre yönlendirmiştir. Bu

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

bağlamda halı tasviri, mekanın düzenini kuran ve sahnenin bütünlüğünü sağlayan önemli bir unsur olmakla birlikte, ayrıntı bakımından bilinçli biçimde geri planda tutularak, anlatının hiyerarşik yapısında padişah figürünün üstün konumunu ve değerini belirginleştiren görsel bir kompozisyon oluşturulmuştur (Görsel 5).

Görsel 5. Nakkaş Osman, *Fatih Sultan Mehmed portresi*, 1579, Kıyafetü'l-insaniye fi Şema'il ü'l-Osmaniye.

Görsel 6 örneğinde; Nakkaş Hasan tarafından yapılan, 1598 tarihli, III. Mehmed'in Eğri Kalesi kumandanlarını kabulü minyatür resim sahnesi; Osmanlı Saray yaşamından resmi bir kabul anını betimleyen; perspektif, mekan, figür ve sembolik düzenin birlikte kurgulandığı kompozisyon yapısındadır. Sahne; doğa görünümünden çok, düşünsel mekan olarak kurgulanmış; figürlerin konumları, ölçekleri ve ilişkileri, olayın anlatısındaki önemine göre düzenlenmiştir. Kompozisyona yön ilgisi; padişah figürünün etrafında biçimlenmiştir. Halı yüzeyinde padişahla birlikte, padişaha ifadelerde buluna figür ve padişahın güvenliğinden sorumlu olarak, arkasında yakın duran figürlerin halı yüzeyinde yer aldığı görülmektedir. Diğer kabul konumdaki figürler halının dışında yer almaktadır. Halının merkezinde yer alan padişah figürüyle; halının padişah ile figürlerin konum ve mesafelerini belirlemek ve vurgulamak için gerekli olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

Minyatür sahnesinin üst bölümünde sıralanarak olayı izleyen; padişah figüründen sonra, sahnedeki ikinci büyük figür grubunun mütevazı bir duruşla kompozisyonun en dış sınırında konumlandırıldığı görülmektedir. Bu düzenleme; figürlerin padişaha doğrudan yakın fiziksel konumda bulunmasalar da, sahnedeki hiyerarşik yapı içinde üst makamlara mensup kişiler olduklarını düşündürmekte; böylece sanatçının figürlerin yerleşimini estetik düzenlemeyle birlikte, statünün görünürlüğünü yükseltecek, bilinçli bir kompozisyon anlayışıyla kurguladığını göstermektedir. Resim sahnesinin alt tarafında dizilen, arkaları dönük olarak kabul sahnesini izleyen figürler ise daha küçük resmedilmişlerdir. Yine sol ve sağ tarafta yer alan figürler de önem durumlarına göre büyükten küçüğe biçimlerde yer almaktadırlar.

Minyatür resimde figürlerin boyutlandırılmalarına bakıldığında, Görsel 2 örneğinde de açıklandığı gibi, gözün doğal görme biçimi olan merkezi perspektife ters bir perspektif anlayışı söz konusudur. Figürlerin ölçekleri, fiziksel uzaklığa bağlı olarak büyükten küçüğe dizilimleri yerine, statü derecelerine göre belirlenmiştir. Resimde tepelerin arkasında yer alan çadırların ise merkezi perspektif anlayışıyla resmedildiği görülmektedir. Sanatçı; resim sahnesinde anlatıya değer katmayan, durağan yapıları, geri planda ve merkezi perspektife göre resmetmiştir. Bu yaklaşımla, minyatür sanatında mekanın insan gözünün görme gerçekliğine göre yapılmadığını, düşünsel ve anlatısal gerekliliklere göre kurgulandığını bir kez daha bu minyatür örneğiyle göstermektedir (Görsel 6).

Görsel 6. Nakkaş Hasan, *III. Mehmed'in Eğri Kalesi kumandanlarını kabulü*, 1598, Eğri Fetihnamesi.

Atıf bilgisi / Cite this article as: Çiloğlu, H. (2025). Türk Minyatür Sanatında Resmedilen Halıların Perspektif Özellikleri. Art-e Sanat Dergisi, 18(36), 1113-1129.

Araştırma Makalesi - Research Article
DOI: 10.21602/sduarte.1797550

Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları
Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi
SDÜ ART-E
Aralık'25 Cilt:18 Sayı:36
ISSN 1308-2698

Görsel 7 örneğinde; 1598 tarihli, Nakkaş Hasan tarafından yapılan minyatür resimde; halının mekanın tamamını kapladığı görülmektedir. Halının burada hiyerarşik bir düzen işlevi yerine, figürlerin üzerinde konumlandığı fonksiyonel bir zemin olarak kullanıldığı görülmektedir. Fakat bu fonksiyonellik; halının mekana fiziksel bir yerleştirme olmanın ötesinde, sahnenin mekan bütünlüğünü kuran ve konunun görsel sürekliliğini destekleyen bir kompozisyon öğesi niteliği taşımaktadır. Böylece bu minyatür resim örneğinde halı; figürlerin mekan içindeki ilişkilerini düzenleyen, sahne organizasyonunun görünürlüğünü sağlayan ve anlatının anlam yapısını güçlendiren temel bir yüzey olarak değerlendirilmektedir. Halının orta zemin kompozisyonu, dönemin karakteristik süsleme anlayışını yansıtan, içinde rumi motifli madalyon desenlerinin düzenli tekrarlarıyla oluşturulmuş olup; halı bu desen yapısıyla, resim yüzeyinde estetik bütünlük sağlamaktadır (Yetkin, 1991:90), (Görsel 7).

Görsel 7. Nakkaş Hasan, *Şehnameci Talikizade, Nakkaş Hasan ve katibin şehname yazımı çalışması*, 1598, Eğri Fetihnamesi.

Sonuç

Türk minyatür resim sanatında yer alan halı tasvirleri; kompozisyonda yalnızca dekoratif amaçlı bulunmamışlardır. Kompozisyonunun mekan, anlam ve konunun anlatı kurgusunu güçlendiren nitelikte, temel görsel olarak yer almaktadır. İncelenen örnekler doğrultusunda, minyatür sanatında perspektif anlayışının Batı resmindeki merkezi perspektif sisteminden bilinçli olarak ayrıldığı, mekanın fiziksel gerçekliğinin görünümü yerine, sanatçının düşünsel, anlatı ve

olayın anlam yapısına göre düzenlendiği görülmektedir. Bu anlamda Türk minyatür resim sanatında halı; sahnede figürlerin statü ilişkilerini belirleyen, mekanı bölen, izleyiciyi yönlendiren ve anlatının merkezini görünür, okunabilir, anlaşılır ve sonuçlar edinilmesini sağlayan, etkin bir organizasyon aracı olarak görevler üstlenmiştir. Bu nedenle figürlerin ölçeklendirilmesi ve konumlandırılması, merkezi perspektifin öngördüğü fiziksel uzaklığa göre değil, anlatı içindeki önem sıralamasına göre yapılmıştır.

Halıların üstten bakış görünümüyle resmedilmesi; yalnızca biçimsel bir tercihten öte, halı yüzeyindeki desen ve motiflerin taşıdığı kültürel, kavramsal ve sembolik değerlerin bozulmadan aktarılmasını amaçlayan, bilinçli bir estetik yaklaşım olduğunu göstermektedir. Tarihsel, kültürel ve düşünsel hafızayı kompozisyonlarında barındıran halılarda yer alan desen ve motiflerin; gökyüzü, sonsuzluk, zaman, hayat ve yaşam döngüsü kavramlarının minyatür yüzeyinde korunduğu gözlemlenmektedir. Minyatür sanatçıları; mekan, zaman ve figürlerin görünümlerini belirginleştirecek, düşünsel perspektif kompozisyonları içinde, halı tasvirleri desenlerinin bozulmadan resimlenmesi ve halıyı üstten bakış biçiminde göstermesi; dönemin estetik anlayışını belirtmek ve belgelemekle birlikte, halının yüklendiği kavramsal değerlerle izleyiciyi ayrıca düşündürmeye yönlendirmektedir. Böylece halı tasvirleriyle; yalnızca mekanı ve konuyu betimleyen bir yüzey biçimi dışında, insanın farkındalığına dayalı, içsel duygularla hayat ve zamanın anlatıldığı simgesel bir düşünce düzlemi olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu çalışma, Türk minyatür resim sanatının özgün estetik ve kompozisyon derinliğinin daha doğru ve kapsamlı anlaşılmasına katkı sağlamak için, ileride yapılacak araştırmalar ve çalışmalara zemin olabilir.

Kaynakça

Çiloğlu, H. (2019a). "Türk Halı Sanatı Kompozisyonlarında Hayat ve Zaman Kavramları", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (43)*, 200-213, https://doi.org/10.32547/ataunigsed.604315.

Çiloğlu, H. (2019b). "Türk Kültür Varlıklarında Yaşamın Biçimlenmesi", *Ulakbilge, 35*, 335-343, https://doi.org/10.7816/ulakbilge-08-35-05.

Çiloğlu, H. (2019c). "Türk Halı Sanatının Kompozisyon ve Desenlerinde Miktar Kavramı", *Art-e Sanat Dergisi*, 12 (23), 185-193. https://doi.org/10.21602/sduarte.555754.

Çiloğlu, H. (2024). "Geleneksel Türk halı sanatının geçmiş ve günümüz açısından değerlendirilmesi", *Geleneğin İzinde Geleneksel Türk Sanatları*, ed. Meral Akan ve Serkan Selalmaz, Konya: Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 171-185.

Kılıç, H. (2020). Osmanlı Minyatürlerinde Padişah Portreleri, *Lale*, 1(1), 96-104.

Konak, R. (2010). "Minyatür Sanatında Derinlik Anlayışı", Sanat Dergisi, (12), 97-102.

Mahir, B. (2012). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Yetkin, Ş. (1991). *Türk Halı Sanatı*, 2. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İnternet Kaynakları

WordPress (2011). "Ali Kuşcu", https://matematikkolik.wordpress.com/, Erişim Tarihi: 04.08.2025.

Görsel Kaynaklar

Görsel 1. https://www.instagram.com/hakan.ciloglu/, Erişim Tarihi: 03.08.2025.

Görsel 2. "Şile'de Günbatımı", Çiloğlu, H. (2020).

Görsel 3. "Sultan I. Mehmed ileri gelenleriyle birlikte", https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mehmet_I_honoraries_miniature.jpg, Erişim Tarihi: 04.08.2025.

Görsel 4. "Ali Kuşcu", 15. Yüzyıl, https://matematikkolik.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/04/fatih-sultan-mehmed-ve-ali-kuscu.jpg, Erişim Tarihi: 03.08.2025

Görsel 5. "Fatih Sultan Mehmed Portresi", Mahir, B. (2012). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Görsel 6. "III. Mehmed'in Eğri Kalesi Kumandanlarını Kabulü", Mahir, B. (2012). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Görsel 7. "Şehnameci Talikizade, Nakkaş Hasan ve Katibin Şehname Yazımı Çalışması", Mahir, B. (2012). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.